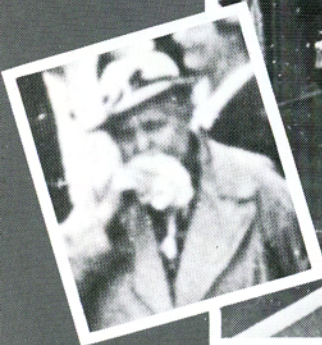

JOBTILBUD i nazismens Tyskland

Om filmen

Da filmens to konsulenter Karsten Matthiasen og Therkel Stræde mødte op med en mammutafhandling om Tysklandsarbejdere, greb jeg i bordkanten ved tanken om at skulle omforme så stort et historisk stof til en film med ganske få personer.

Folk, der ikke selv laver film, kan godt tro, at det er muligt at få mange oplysninger med ind i en film, men film er et medie, der appellerer til følelse og identifikation.

Vi kender alle film, hvor en knasende tør speakerkommentar konstant saboterer, at vi overhovedet kan se filmen. Vi blev hurtigt enige om, at sådan en film skulle det ikke være. Men hva' så?

Gennem omfattende interviews med tidligere tysklandsarbejdere fandt vi frem til en enkelt, Carl Buch Jensen, der både kunne huske og fortælle, og hvis oplevelser dækkede de vigtigste områder.

Carl Buch Jensen blev anbefalet af sin fagforening at tage til Tyskland i 1941. Han arbejdede som typograf i Hamburg det obligatoriske halve år, hvorefter han vendte hjem og gik ind i modstandsbevægelsen.

Jeg havde haft en idé om, at filmens ramme kunne være en rejse tilbage i tid og rum, og i den forbindelse fik jeg lyst til at rekonstruere nogle situationer eller rettere billeder af menneskers oplevelser dengang – episoder andre tysklandsarbejdere havde fortalt om.

Ved filmens optagelse bevirkede praktiske vanskeligheder, at det blev svært at optage filmen som ren dokumentarfilm. Derfor udviklede jeg min ny idé med at tage små spillede situationer med, og valgte at tage springet til omfattende fiktion. Tysklandsarbejderen blev nu spillet af en professionel skuespiller, Axel Rasmussen, der med den oprindelige fortælling som basis, skulle ramme en dokumentarisk spillestil og tone.

Filmens er altså blevet en blanding af dokumentarisk og fiktivt stof – en drama-documentary.

Det har været en spændende opgave for mig – der ikke selv har oplevet krigen – at skulle indleve mig i følelsen fra dengang: uvidenheden og godtroenheden, der herskede i langt den største del af befolkningen, den daglige kamp for overlevelse, når man kun har sin arbejdskraft at sælge – og samtidig politikernes kynisme under og efter krigen.

Filmens har utrolig mange paralleller til i dag: Den store arbejdsløshed, manipulationen med arbejdskraft, der tvinger mennesker til at blive fremmedarbejdere og sidst, men ikke mindst – uvidenheden og godtroenheden...

Elisabeth Rygård

Cirka 100.000 danskere, heraf 10-12.000 kvinder, rejste under besættelsen til Tyskland for at arbejde. Der var ikke flere nazister og tyskvenlige blandt dem end i den øvrige danske befolkning, dvs. 2-4%.

100.000 danske som fremmedarbejdere

af Karsten Mathiasen og Therkel Stræde

Henved 100.000 danske rejste under besættelsen til Tyskland for at arbejde. Nøjagtig hvor mange ved man ikke. De danske myndigheder registrerede 127.910 afrejser, deraf 14.136 kvinder. Men en del var gengangere. Der var også en vis uregistreret udvandring. Strømmen af arbejdere til Tyskland var stærkest i besættelsens første måneder og svækkedes efterhånden, men med store sæsonsvingninger.

Det var i princippet en frivillig sag, om man ville gå op på det tyske arbejdsanvisningskontor og indgå arbejdsaftale. Frivillighedens princip blev fastslået i den danske-tyske aftale fra maj 1940 om hvervningens iværksættelse og ikke siden antastet. Tvangsdeportationer med våbenmagt som i andre tyskbesatte lande blev der aldrig tale om.

Udsigten til lønnet arbejde

Baggrunden for den store interesse for arbejde i Tyskland – ikke kun blandt arbejdere, også hos kontorfunktionærer, teknikere, sygeplejersker og landbrugsfagligt uddannede – var den store arbejdsløshed, i 1940 gennemsnitlig 23,9% af de organiserede. Mange kom aldrig rigtig ind på arbejdsmarkedet – det gælder de unge og især de mange, som 1930ernes landbrugskrise udstødte af landbosamfundene. Mange havde kun socialkontoret som eksistensgrundlag og følte sig ydmyget. Straks efter at Danmark var blevet besat, forøgedes trykket på arbejdere og arbejdsløse. Venstre pressede forringelser af de sociale ordninger igennem, såvel som en særskat på lønindkomster. Og landets afspærring fra verdensmarkedet bevirkede, at arbejdsløsheden yderligere steg.

De økonomiske forholds stumme tvang

var det først og fremmest, der bevægede dem: udsigten til lønnet beskæftigelse, om det så var i et fremmed land og endda det nazistiske Tyskland. Udlængsel spillede også en rolle for mange: var man ubemidlet, så var tysklandsarbejde praktisk talt den eneste måde at komme ud at se på, væk fra udtræksengen i forældrenes dagligstue, måske væk fra en dårlig start.

Nazister og egentligt »tysk-venlige« var der ikke mange af blandt tysklandsarbejderne. Hemmelige undersøgelser, som den tyske brevcensur gennemførte, tyder på 2-4%. Fra breve, som censuren opsnappede, kendes eksempler på, at nazister blev forfulgt og chikaneret af de øvrige danske arbejdere i Tyskland. Det kunne være én grund til at melde sig til Waffen SS/Frikorps Danmark, som nogle tysklandsarbejdere gjorde.

Alt tyder på, at ideologiske overvejelser – for og imod den angrebsmagt, der havde besat »lille Danmark«, for og imod fascismen, hvis mål var at udrydde enhver arbejderbevægelse – spillede en beskeden rolle, når mennesker, der kun havde deres arbejdskraft at sælge, skulle tage stilling: arbejde i Tyskland eller ej. Beskæftigelsesudsigterne, snarere end krigens politiske og militære begivenheder, var afgørende. Da Værnemagtens store anlægsarbejder og den øvrige værnemagerproduktion i 1943-44 skabte en ekstraordinært høj beskæftigelse i Danmark, tog strømmen af tysklandsarbejderne af. Der var dog fortsat arbejdere, der tog til Tyskland, men nu mere til foretagsomme danske entreprenører, som havde sikret sig entrepriser dernede – eller simpelthen udlejede arbejdskraft til tyske firmaer.

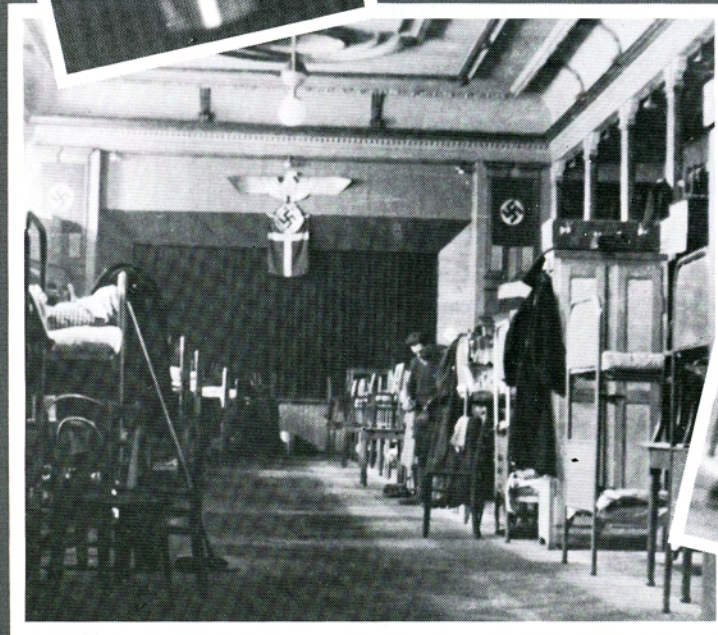
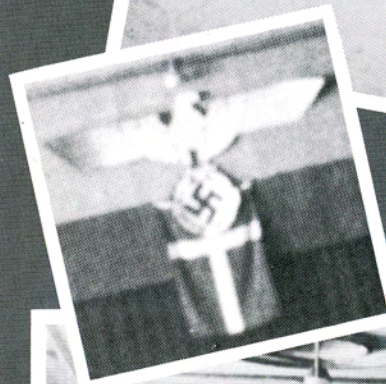
Den tyske propagandacentral i Dagmarhus forsøgte at udbrede dette billede af tysklandsarbejdernes indkvarteringsforhold.

I Hitler's Tyskland

De danske arbejdere blev fortrinsvis indsat i det nordtyske område – Bremen, Lübeck, Rostock, Kiel, flest i Hamburg. Mange kom til Berlin og omegn. Byggeri af bunkers, nedbrydning og reparation af bombeskadede huse, anlægsarbejder af enhver art beskæftigede mange. Noget mere end halvdelen af danskerne var ufaglærte, men der var også mange håndværkere og nogle funktionærer. En stor gruppe var metalarbejderne. De fik især arbejde i de store rustningsindustrier. Nogle tusinde danskere blev

De fleste kom til at bo i hastigt sammentømrede baraklejligheder.

Skoler, teatersale, lagerrum, alt hvad man havde af tomme bygninger blev taget i brug for at huse de mange millioner fremmedarbejdere, som Nazi-Tyskland skrabede sammen til sin krigsindustri. Mange var tvangsudskrevne, danskerne derimod frivillige (i hvert fald formelt).

I starten arrangerede de danske myndigheder kunstnerturnéer for at adsprede de danske arbejdere i Tyskland. Fra 1941 stod Deutsche Arbeitsfront for underholdningen.

beskæftiget i Ruhr-distriktets kulminer og i brunkulslejer. Der hvervedes også en del til servicefag og offentlig tjeneste. Af kvinderne var der således mange, som fik ansættelse som sporgvognskonduktører eller ved postvæsenet.

Generelt lå timelønningerne under, hvad der betaltes i Danmark – i nogle distrikter meget under. Men arbejdstiden var længere, op til 72 timer eller mere om ugen. Danskerne påtog sig gerne overarbejde – ud over værtshuse, biografer og de offentlige bordeller, som Deutsche Arbeitsfront indrettede, var det nemlig småt med fritidsforhold. Privat indkvartering var de færreste forundt – normalt måtte man bo i lejr og dele værelse eller sovesal med andre, måske fra flere forskellige lande. Til at råde bod på den sløje tyske ernæring kunne arbejderne købe standardlevnedsmiddelpakker, som blev sendt ned fra Danmark. De indeholdt ost, smør, pølse, leverpostej og dansk konserves, og blev ofte

omsat på sortbørsen eller brugt til bestikkelse. Af stor betydning for, at så mange tog arbejde i Tyskland, var muligheden for at hjemsende en del af arbejdsfortjenesten til Danmark. Knap halvdelen af de mænd, der rejste ud, var forsørgere.

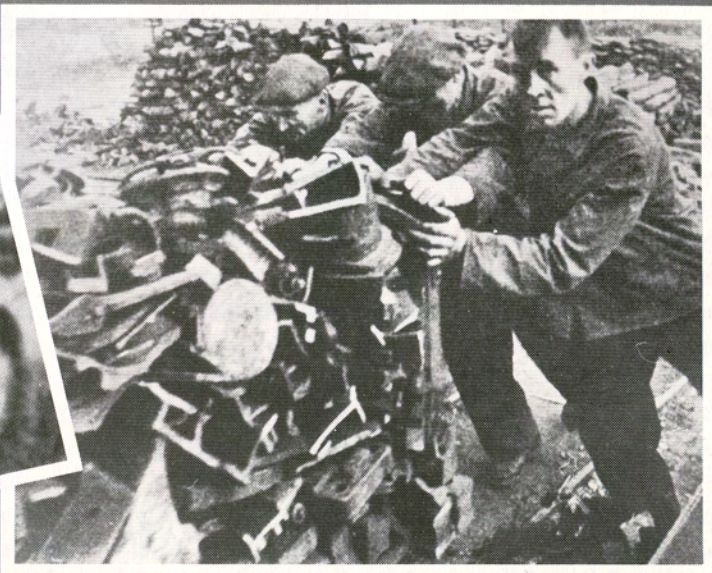
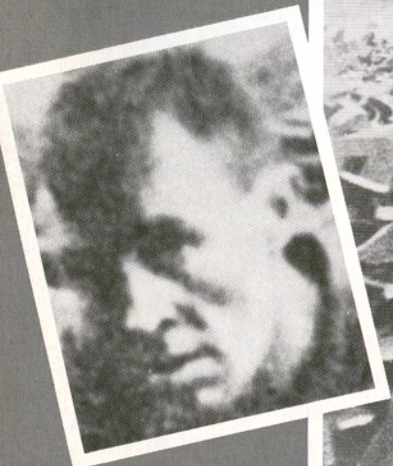
Tysklandsarbejderne skrev under på, at de underkastede sig tysk arbejdsdisciplin. Det betød bl.a. at de ikke kunne opsigte arbejdsforholdet uden tilladelse fra Arbeitsamt. De fleste kontrakter gjaldt for 6 måneder. Men der er talrige eksempler på, at arbejderne nægtedes fyreseddel og hjemrejsetilladelse, selvom kontrakttiden var udløbet (på den anden side var der også en del, som forlængede kontrakten igen og igen). Den der rejste uden tilladelse, risikerede at blive taget af Gestapo, afstraffet i »opdragelseslejr« – *Arbeitserziehungslager* – og sendt tilbage til arbejdspladsen igen. Mange arbejdere blev hentet på arbejdspladsen på grund af småforseelser, pjæk eller »uforsigtige ytringer«. Mindst 83 tysklandsarbejdere døde i tysk fængsel eller KZ-lejr. Alligevel er der ikke få vidnesbyrd om små og store modstandshandlinger, sågar regelrette strejker.

På regeringens tilskyndelse

De, som rejste derned, havde de forskellige motiver. Når det meste af Danmarks landbrug, handel og industri direkte eller indirekte arbejdede for tyskerne, kunne de ikke se noget galt i at tage almindeligt civilt arbejde i Tyskland. Regeringen havde godkendt hvervningen og understregede overfor arbejderne, at det var en nødvendighed, at mange meldte sig, hvis Tyskland skulle levere Danmark kul og koks. Fagbevægelsen bevilgede frikontingent, så medlemskab af fagforening og A-kasse kunne bevares. De arbejdere, der brød kontrakten og vendte hjem i utide, blev udelukket fra arbejdsløshedsunderstøttelse. En del arbejdere beretter, at emsige funktionærer på arbejdsanvisnings- og A-kassekontorer truede med at spærre for understøttelsen til dem, der ikke ville tage arbejde i Tyskland. De sociale udvalg i kommunerne fik af Arbejds- og Socialministeriet lov til at lukke for socialhjælpen, hvis en mand eller kvinde ikke ville søge arbejde i Tyskland. Ukært var det ikke for »Samlingsregeringen«, dens ledende parti Socialdemokratiet og for fagbevægelsen, at de i sommeren 1940 kunne vise imødekommenhed overfor det tyske ønske om arbejdskraft og samtidig reducerede arbejdsløsheden. For arbejdsløsheden kunne let give anledning til social uro og dermed bringe det delikate forhold – historikeren Hans Kirchhoff betegner det *kollaborationspolitikken* – overfor besættelsesmagten i fare.

»Efter fyraften kan alle i ro og mag studere hjemlandets aviser, som regelmæssigt kommer til fabrikken.«
(Billede og tekst fra Luftwaffes propagandablad Der Adler 1942).

Statens Udvandringskontor advarede forsigtigt arbejderne mod at fremsætte »uoverlagte udtalelser om tyske offentlige personligheder eller om tyske forhold«. Men de færreste gjorde sig klart, hvor omfattende og ondartet det nazistiske terrorsystem var. Mindst 350 danske tysklandsarbejdere havnede i »arbejderopdragelseslejre«, KZ-lejre og fængsler – 83 af dem omkom.

Mine arbejdskammerater!

Tvunget af krigsforholdene har vi i stort omfang måttet ansætte udenlandske arbejdere... Alle disse udenlandske arbejds kræfter skal medvirke til, at vi kan vinde sejren, og på den måde også beskytte deres fædreland mod at blive tilintetgjort af bolsjevismen. Vi må derfor forvente af dem, at de strenger sig an, at de arbejder og ikke på nogen måde holder deres arbejdsydelse tilbage...

De udenlandske arbejdere... må ikke få følelsen af, at de hos os uden beskyttelse er udleveret til vilkårlighed, på den anden side må den nødvendige strengthed ikke mangle, hvis de gør sig skyldige i forseelser...

Vi tyskere skal vise mere nationalstolthed. Vi kan i enhver henseende være stolte af vore forfædre og frem for alt af vor egen tids præstationer... Når vi er os bevidst, at vi er tyskere, vil den rigtige indstilling til udlændinge ikke falde os svært... Vi indlader os ikke med dem ud over det rent arbejdsmæssige. Personlig omgang med dem kan ikke komme på tale. Den tyske kvinde og unge pige bør være alt for stolt til at indlade sig med en udlænding på nogen som helst måde. Det samme gælder den tyske mand, som overhovedet ikke bør interessere sig for udenlandske kvinder. Sentimentalitet og medlidenhed har ganske vist hidtil været en del af den tyske egenart, men sådanne følelser er meget uhensigtsmæssige og malplacerede... Udlændingen skal mærke, at hver eneste tysker er ham skyhøjt overlegen...

Leipsiger Verkerhsbetriebe, den 22. februar 1943

Dr. Lehner, Bedriftsfører

Nazisterne forsøgte ved hjælp af racisme at forhindre solidaritet og modstand blandt arbejderne – og det lykkedes til dels. Efter Stalingrad-nederlaget i januar 1943 og overgangen til »Den totale Krig« skærpedes undertrykkelsen. Danskerne hørte til i toppen af det tyske fremmedarbejderhierarki. Alligevel fik de ofte at mærke, at de kun var andenrangs mennesker i »Det tredje Rige«.

Denne løbeseddel lod direktøren for sporvejene i Leipzig uddele til samtlige tyske medarbejdere. Den er langt fra enestående. Af fremmedarbejdere havde virksomheden et halvt hundrede danskere plus polakker, russere og andre.

Odense, 10. marts 1942

På banegården samles en broget flok, 50 ialt. Alle skal til Tyskland for at arbejde. Der er en tømrer, en maler, to bagersvende, en mekaniker, 8 maskinarbejdere, 3 murerarbejdsmænd, 3 jord- og betonarbejdere, 2 havnearbejdere, 2 chauffører og 21 ufaglærte fabriksarbejdere. Dertil 4 »arbejdersker« og en husassistent. 17 er gifte, 33 ugifte (heriblandt de 5 kvinder). I Fredericia møder de andre grupper fra det nord-, øst- og vestjyske, i Tinglev støder endnu flere til. Hen under aften ankommer de til en lejr i Flensburg. Herfra fordeles de de nærmeste dage ud over hele »Det tredje Rige«: 7 til Hamburg, 3 til Kiel, 2 til Lübeck, 2 til Rostock, 2 til Bad Oldesloe, en til Lauenburg, 10 fortsætter til Berlin, 10 til Leipzig, 5 til Essen, 2 til Stendal og én til hver af byerne Dresden, Saarbrücken, Wien og Stettin, endelig skal 2 blive i Flensburg. Tysklandsarbejderne var en sammensat gruppe. De kom med vidt forskellige forudsætninger og forventninger og gjorde også de forskelligste erfaringer. De fleste havde oplevelsen af at blive skubbet ud hjemmefra og behandlet som andenrangs mennesker i et fremmed land, hvor fjendtlighed mod udlændinge var sat i system. Bagefter var mange af dem udsat for, at der kiggedes skævt til dem, fordi de havde været *tysklandsarbejdere*.

Tysklandsarbejdere før afrejsen fra Københavns Hovedbanegård.

De samvirkende Fagforbund
i Danmark

København V., den 16. Decbr. 1941.

J.Nr. 2034/41.

LH/Aj.

Cirkulære Nr. 75/1941.

Til Forbundene, der er tilsluttet De samvirkende Fagforbund og til Arbejdernes lokale Fællesorganisationer.

Danske Arbejdere til Arbejde over Jorden
i de tyske Brunkulslejer:

Idet vi henviser til vore Cirkulærer Nr. 64 og 71/1941 ang. ovennævnte Spørgsmaal, skal vi meddele, at Arbejds- og Socialministeriet nu har underrettet De samvirkende Fagforbund om, at der har fundet fortsatte Forhandlinger Sted med vedkommende tyske Myndigheder om Danmarks Forsyning med Kul og Koks, og at der herunder fra tysk Side er fremført, at man paa Grund af manglende Arbejdskraft antagelig vil se sig nødsaget til at stænde Leverancerne, medmindre der snarest muligt skaffes det fornødne Antal frivillige danske Arbejdere, nemlig 5.000, til at arbejde i Brunkulslejerne i Mellem-Tyskland i Omegnen af Halle.

Der har imidlertid kun meldt sig nogle faa Hundrede Arbejdere til dette Arbejde, og saafremt Hvervningen ikke øges og fremskyndes, vil det derfor kunne faa de alvorligste Følger for Brændsels-situationen her i Landet i de kommende Vintermaaned.

Paa den saaledes givne Foranledning skal vi herved rette en indtrængende Henstilling til vore tilsluttede Forbund om gennem Opslag paa Kontrolsteder og Anvisningskontorer, bl.a. ved at gøre de arbejdsledige Medlemmer bekendt med nærværende Cirkulære og paa anden hensigtsmæssig Maade at virke for, at det størst mulige Antal Arbejdere saa hurtigt som muligt melder sig til dette Arbejde, idet vi understreger, at det ikke længere - som det oprindelig var tænkt - drejer sig om Grubearbejde under Jorden, men om Arbejde i aabne Brunkulslejer, og at de, der melder sig til saadant Arbejde, herved bidrager til at sikre Landet de fornødne Brændselsforsyninger. - Hvervningen foregaar iøvrigt som sædvanlig paa frivilligt Grundlag, og alle nærmere Oplysninger m.H.t. Vilkaar og Arbejdsbetingelser kan faas ved Henvendelse til de tyske Arbejdsanvisningskontorer, hvis Adresser er:

København: Vesterport, Værelse Nr. 179, 2. Sal, V. (Henvendelse fra Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm),

Odense: "Forum", (Henvendelser fra Fyn, Langeland, Ærø og Taasinge),

Aalborg: Nyhavnsgade 11, (Henvendelse fra Nordjylland),

Aarhus: Koncertplæet, Bispetorvet, (Henvendelse fra Midtjylland),

Aabenraa: Skibsbrogade 7, (Henvendelse fra Sydjylland).

Af Hensyn til de uorganiserede arbejdsledige skal vi anmode Fællesorganisationerne om at tilstille Socialkontorerne i de enkelte Byer et Eksempplar af nærværende Cirkulære. - Forsaa vidt der er Tale om flere Socialkontorer, Omegnskommuner o.lign., vil det fornødne Antal Cirkulærer kunne rekvireres ved Henvendelse til D.s.P.

Samtidig beder vi vore tilsluttede Forbund om at mangfoldiggøre Cirkulæret og udsende det snarest muligt, saaledes at det stilles til Raadighed for samtlige Afdelinger og Arbejdsanvisningskontorer.

Vi henleder Opmærksomheden paa, at der ikke vil afgaa flere Transporter af danske Arbejdere til Tyskland inden Nytaar, men at det maa anses for meget ønskeligt, at interesserede lader sig hverve allerede nu, selvom Afrejsen til Tyskland altsaa først vil ske noget efter Nytaar.

P. F. V.

P. F. V.

Danskernes interesse for at arbejde i Tyskland var størst i besættelsens første år. Allerede i 1941 stilnede strømmen noget af. I efteråret '41 stillede tyskerne - sejrssikre efter deres store fremgang i felttoget mod Sovjetunionen - skærpede krav, som regeringen og fagbevægelsen gik ind på.

Litteratur: Therkel Strædes bog *Ta' til Tyskland, kammerat!* (udkommer 1986) fremlægger resultaterne af forskning i bl.a. Statens Udvandringskontors, Udenrigsministeriets, Arbejdsdirektoratets og tyske arkiver. Den eksisterende litteratur om besættelsestidens historie indeholder kun lidt om tysklandsarbejderne, se dog Tove Lund: *Fagbevægelsens forhold til samarbejdspolitikken 1940-42* i Årbog for arbejderbevægelsens historie 2, 1972. En række dokumenter om emnet er trykt i beretningerne fra *De parlamentariske Kommisioner* (1945ff). Peter Seebergs roman *Bipersonerne* (1956) er skrevet på baggrund af egne erfaringer som tysklandsarbejder, det samme gælder Gustav Christiansens *Lerfødterne* (1978). Enkelte tidl. tysklandsarbejdere har skildret deres oplevelser i erindringer, således Mads Fuglsang i *Løsarbejder og arbejdsløs. Bondedreng på valsen 3* (1978), Otto Hansen (*Rapport fra en uværdig, uden år*), Richard Larsen i *Var jeg end en tåbe* (1948) og Svend Berg: *Drengetid og bondeliv* (1985).

Elisabeth Rygård: Født 1946. Cand.mag. i dansk og film. Har lavet film siden 1974. Bl.a. *Ta' det som en mand, Frue* (sammen med Li Vilstrup og Mette Knudsen), en række dokumentarfilm bl.a. *Veras Historie* (sammen med Morten Thing), *En fugl under mit hjerte*, *Gøgeungen* og Tv-spillene: *Er det løgn hva' jeg si'r* og *Bank under bordet*.

Karsten Mathiasen: Født 1952. Har studeret historie ved Roskilde Universitetscenter og sammen med Therkel Stræde skrevet specialet *De danske arbejdere i Tyskland 1940-45* (1980). Arbejder nu som stilladsarbejder og beskæftiger sig i fritiden bl.a. med arbejderbevægelsens historie (indenfor Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie).

Therkel Stræde: Født 1953, cand.mag. i historie og samfundsfag fra Roskilde Universitetscenter 1981, 1982-84 kandidatstipendiat ved Historisk Institut, Københavns Universitet, derefter forskningsstipendiat (Statens humanistiske Forskningsråd) ved Institut for Samtidshistorie samme sted på et projekt om de danske tysklandsarbejdere. Medredaktør af *Chr. Christensen og den danske syndikalisme* Bd. 1-2 (Århus 1979) og *Festskrift til Carl Heinrich Petersen* (Kbh. 1985), forfatter til en række artikler om arbejderbevægelses- og socialhistoriske emner, bl.a. i Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Histories publikationer.

Tak til **Carl Buch** og alle de andre der har hjulpet os.

Carl Buch Jensen spilles af
Axel Rasmussen

Øvrige medvirkende
**Frank Thustrup,
Jeanette Madvig,
Inger Dalsø,
Sten Dalin,
Erik Engelsted og
Helene Egelund Jensen**

Instruktion
Elisabeth Rygård

Kamera
Katia Forbert Petersen

Kamera-assistent
Merete Brusendorff

Klip
Lizzi Weischenfeldt

Klippeassistent
Jutta Fischer

Lyd
Peter Witt

Lys
Sten Dalin

Script
Rene Clausen

Grip
Kent Allan Beck

Rekvisitør
**Marie Louise
Lauridsen**

Kostumer
Susanne Haugland

Produktionsleder
Finn Clausen

Tysk produktionsleder
Barbara Kasper

Danske assistenter
**Pernille Grøndahl
Hanne Eriksen
Anni Clausen**

Speak
Torben Hundal

Piano
Camilla Marott

Historiske konsulenter og manuskript
**Karsten Mathiasen
Therkel Stræde**

Produceret af
**Finn Clausen for
Statens Filmcentral og
Danmarks Radio**

Udlejning:
Statens Filmcentral

Der blev anvendt film, stills og lyd fra Danmarks Radio (historisk arkiv), Det kgl. Bibliotek, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Museet for Danmarks Frihedskamp, Tidligere tysklandsarbejdere, Staatliche Landesbildstelle (Hamburg), fotograf Erich Andres (Hamburg), Paul Hartung Druckerei (Hamburg), Feuerwehr (Hamburg), Deutsches Rundfunkarchiv, Archiv für den Wissenschaftlichen Film.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 K. eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.
Lay out: Anne Houe. Trykt hos Frede Rasmussen, København.
Udgivet af Statens Filmcentral, 1986.